

Baerne

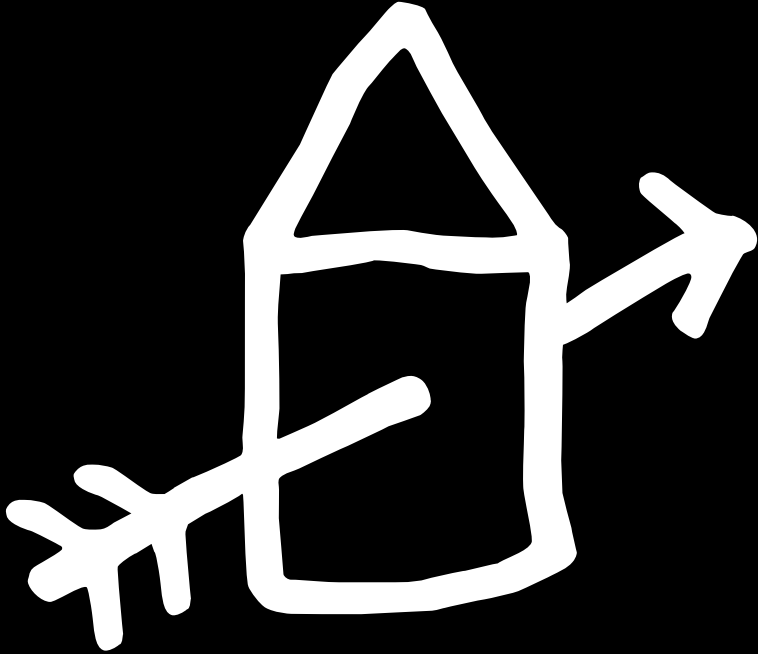
SOEST
J. EBENHORST & ZOON
Photographen van wijlen Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden.

In dit nummer o.a.:

- Tesselschade Arbeid Adelt
- 120 jaar Aloysiuschool
- Baarn op de wereldzeeën

Historische Kring Baerne

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv | Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Nieuw Baarnstraat 93 Postbus 135 3740 AC Baarn | Lid NVM Wonen - BOG
telefoon (035) 541 84 45 | info@vanberkummakelaars.nl

VAN UW VOORZITTER

Het weer begint nu al echt beter te worden en dat doet wat met ons humeur. We gaan er weer op uit en pakken zaken aan. Let u op de informatie over de excursie die dit jaar wordt georganiseerd in september. En wees er snel bij als u hieraan wilt deelnemen!

Onze vereniging ligt prima op koers met alle activiteiten die we eind vorig jaar hebben bedacht en u in de algemene ledenvergadering hebben toegelicht. De werkgroepen zijn in *full swing* maar kunnen wel enige assistentie gebruiken bij het uitvoeren van al deze zaken. Dus aarzel niet en kom eens praten om als vrijwilliger mee te doen in een van de werkgroepen. Als voorbeeld hebben we mensen in onze werkgroep Communicatie nodig met ervaring op het gebied van social media. In de werkgroep Oudheidkamer is zoveel te doen dat het teveel is om op te noemen.

Als u de expositie *Baarn gelooft* nog niet gezien heeft, komt u dan beslist een keer langs de komende maanden. Het is zeer de moeite waard en trekt ook veel bezoekers van buiten de vereniging.

Koos Guis, secretaris, en Inge Pastoor, coördinator Communicatie, hebben aangegeven tegen het einde van 2015 uit het bestuur te willen treden. Heeft u interesse voor een van deze posities binnen onze vereniging, neemt u dan contact met mij op: T (035) 54 145 12.

Geniet u wederom van alle wederwaardigheden en mooie verhalen die onze redactie u in dit juninummer voorschotelt. Ik wens u allen een mooie en gezonde zomer toe!

André Mascini

INHOUD

Van de Voorzitter	29
Tesselschade Arbeid Adelt	30
Excursie naar Doorn	41
Opening 'Baarn gelooft'	46
Giften eerste kwartaal 2015	50
120 jaar Aloysiuschool	51
Baarn op de wereldzeeën	58
Wandelroutes	63
Colofon en agenda	64

Voorzijde omslag: Villa Adrichem, depot Tesselschade, aan de Brink, hoek Eemnesserweg (HKB)

ERRATA

In eerder verschenen nummers zijn enkele fouten geslopen, waarvoor de redactie u haar oprechte verontschuldiging wil aanbieden.

Baerne 1-2015: Gerard Brouwer is op 72-jarige leeftijd overleden (1942-2014).

Baerne 4-2014: Jan Volland is op 80-jarige leeftijd overleden (1934-2014).

TESSELSCHADE ARBEID ADELTE - ECONOMISCHE ZELFSTANDIGHEID VOOR BESCHAAFDE JUFFERS

In het laatste kwart van de 19e eeuw kreeg de vrouwenbeweging in Europa geleidelijk vaste voet aan de grond. Het was het begin van wat later de eerste feministische golf is gaan heten, een beweging waarbij steeds meer vrouwen zich verenigden: er werd gepleit voor wettelijke gelijkstelling van vrouwen aan mannen, voor vrouwenkiesrecht, voor beroepsonderwijs voor vrouwen, en er ontstonden opleidingsinstituten voor vrouwen. De allereerste vrouwenvereniging in Nederland was de *Algemeene Nederlandsche Vrouwenvereniging Arbeid Adelte* die in 1871 werd opgericht door Betsy Perk. Al na een half jaar splitste de vereniging zich op en ontstond een tweede vrouwenvereniging, de *Algemeene Nederlandsche Vrouwenvereniging Tesselschade*. De twee verenigingen kregen overal in het land afdelingen of correspondentschappen. Ook in Baarn. Dit artikel duikt in de geschiedenis van de beide lokale afdelingen tegen de achtergrond van de landelijke ontwikkelingen.

door: Marjo Stam

In 1870 plaatst schrijfster/publiciste Betsy Perk (1833-1906) uit Delft in haar eigen tijdschrift *Onze Roeping* een 'beede om sympathie'; zij vraagt om hulp bij het oprichten van een vereniging, die aan verarmde dames uit de hogere burgerij een vorm van betaald werk zou verschaffen. Deze vrouwen, zo schreef Betsy Perk, *waren behoeftiger zelfs dan die armen, omdat zij van den jeugd af aan een zekere weelde en gemak, en bovendien al zoveel te lijden hebben door het strenge gebod: fatsoen.*

Vanuit Amerika was het idee overgevaaid om handwerk te verkopen: een bezigheid die een vrouw zonder enige opleiding toch de mogelijkheid gaf om zelf geld te verdienen, en zonder haar waardigheid te verliezen. In die tijd was

het namelijk nog zeer ongepast om als beschaafde dame (gehuwd of ongehuwd) betaalde arbeid te verrichten. Een jongedame diende te wachten op een geschikte echtgenoot. Als die niet kwam, dan bleef ze thuis wonen en bleef voor de rest van haar leven afhankelijk van haar familie. Een groeiend aantal ongehuwde en getalenteerde vrouwen ervoer aan den lijve wat het was om economisch afhankelijk te zijn van familie en als sociaal minderwaardig te worden beschouwd.

Twee verenigingen, één doel

Betsy Perk (1833-1906) was zelf een ongehuwde vrouw die wél een zelfstandig bestaan leidde, ze leefde van de pen. Haar oproep in *Onze Roeping* leverde

Betsy Perk (coll. Atria)

een overweldigende respons op. Dit resulteerde op 17 oktober 1871 in de oprichting van *Arbeid Adelt*, voor zover bekend de eerste landelijke vrouwenvereniging van Nederland. In iedere stad met minstens 20 leden kon een afdeling met een eigen bestuur worden opgericht, en als er nog geen 20 leden waren, dan kon een correspondentschap gevestigd worden. Al snel telde de vereniging rond de 25 afdelingen. Iedere afdeling kon naar wens en behoefte een handwerkdepot inrichten, beheerd door een dephoudster, voor de verkoop van het handwerk. Koningin Sophie, echtgeno-

te van de regerende koning Willem III, was ingenomen met het initiatief. Zij gaf openlijk steun en werd beschermvrouwe van de *Algemeene Nederlandsche Vrouwenvereniging Arbeid Adelt*.

Al snel ontstond er echter gerommel binnen de gelederen van *Arbeid Adelt*: het organiseren van de eerste 'tentoonstellings-bazaar van Vrouwelijke Nijverheid en Kunst' in het raadhuis van Delft op 2 december 1871 met ontvangst van de koningin, zorgde voor grote spanningen binnen de vereniging. Na een hoop gedoe en conflicten van zakelijke en persoonlijke aard (waarbij Betsy Perk als 'het kwade genius' werd beschouwd) barstte begin 1872 de bom. Een deel van de leden splitste zich af en richtte op 8 april 1872 in Amsterdam de nieuwe vereniging *Tesselschade* op (vernoemd naar Roemer Visschers dochter Maria Tesselschade). Binnen een half jaar waren er dus twee vrouwenverenigingen met min of meer hetzelfde doel die decennialang naast elkaar zouden blijven bestaan, al werden er vrij snel na de splitsing weer pogingen ondernomen om toch weer te herenigen. En ook al was een meerderheid in principe voor een fusie, juridische en financiële complicaties verhinderden dat zo'n samengaan daadwerkelijk gestalte kreeg. Beide verenigingen bleven bestaan. Allebei opereerden ze voorzichtig en terughoudend. Altijd 'beschaafd' kozen zij voor de weg der geleidelijkheid. Ze waren apolitiek en stonden beide open voor alle gezindten.

Natuurlijk herkenden de 'ingewijden' de verschillen tussen de verenigingen, maar buitenstaanders zagen vooral de overeenkomsten: beide verenigingen beijerden zich om betaald werk te organiseren voor 'beschaafde' onbemiddelde vrouwen. Aanvankelijk was het grootste verschilpunt dat bij *Tesselschade* de handwerksters anoniem waren (zo behielden ze hun waardigheid), bij *Arbeid Adelt* onder aanvoering van Betsy Perk juist niet: deze vereniging heette niet voor niets *Arbeid Adelt*: arbeid was een bezigheid waarop je trots kon zijn! Voor de verkoop van het handwerk beschikten beide verenigingen over depots of verkooppunten. Vaak in een handwerkwinkel of wolzaak, waar een deel van de ruimte en etalage voor de vereniging was ingericht. Beide verenigingen organiseerden zelf bazaars en allebei stuurden ze handwerkartikelen in voor bazaars van andere afdelingen.

Tegenwind

Al vroeg klinkt er ook een kritisch geluid vanuit vooral sociaal-democratische hoek op de elitair genoemde instelling van de beide verenigingen. In het blad *Evolutie, Veertiendaagsch Blad voor de Vrouw*, staan regelmatig kritische beschouwingen, onder andere over het kapitaal dat *Tesselschade* vergaart en op zou potten. Er zou veel te weinig daadwerkelijk worden uitgegeven aan opleiding en ondersteuning van vrouwen. Ook de beperking tot 'beschaafde' vrouwen leidde tot afkeuring, alsof beschaafd, zo schreef men, alleen met af-

komst te maken zou hebben. De ondersteuning die *Tesselschade* bood werd gezien als *een toestand van weldoensters en begenadigden, of neen, veeleer van gentessen en pupillen*.

Ook de kritiek geuit in de *Nieuw Rotterdamse Courant* van 26 april 1873 was niet mals: *Onder de spreuk Arbeid Adelt steunt men ene philanthropische vereniging die slechts 't treurig bestaan van vele vrouwen bestendigt, door de producten te kopen van ene handenarbeid, die wel allerminst den geest beschaven en een onafhankelijk bestaan verzekeren kan, omdat kopen geschiedt op een wijze die het valsche fatsoen, dat voor loon arbeiden schande acht, bevordert*.

Feit was, dat de gemiddelde lonen van de handwerksters zeer gering waren. De beide verenigingen gingen zich daarom ook nadrukkelijker richten op het verlenen van financiële ondersteuning aan jongedames (de zogenaamde 'studie-candidaten') als tegemoetkoming in de kosten voor een opleiding en ze richtten eigen voorlichtings- en bemiddelingsbureaus op. Maar de houding van zowel *Arbeid Adelt* als *Tesselschade* bleef vrij ambivalent wat vrouwenarbeid betrof: onder meer uit angst dat de vrouw de man uit zijn beroepen zou gaan verdrijven, richtten zij zich alleen op traditionele vrouwelijke beroepen, zoals huishoudster en kinderjuffrouw, of op kunstzinnige beroepen als musicus of handwerkonderwijzers.

Beginjaren Tesselschade in Baarn

Een van de Delftse vriendinnen van Betsy Perk, de oprichtster van *Arbeid Adelt*, was de twaalf jaar jongere Louise Fredrica Wijnaendts. Zij kwam uit een gegoede Delftse familie en groeide op als enig kind - een oudere broer en zus waren jong overleden. Haar moeder stierf toen Louise 5 jaar was. Zij werd vervolgens opgevoed door haar gouvernante, Susanna Bellink, die haar leven lang bij haar zou blijven. Al jong kwam Louise in aanraking met ideeën over vrouwenemancipatie. Geen wonder dus dat zij zich aansloot bij de vereniging van haar vriendin. Maar al snel kwam het tot een breuk tussen de vriendinnen. Louise, die secretaris was van de vereniging, beschuldigde Betsy van financiële en administratieve wanorde, en verweet haar de belangen van de vereniging op te offeren aan haar zucht naar persoonlijke artistieke erkenning. Louise was een van de 'dissidenten' die de nieuwe vereniging *Tesselschade* oprichtten. Zij werd secretaris van het hoofdbestuur van de nieuwe vereniging en trad op als rechterhand van voorzitter Jeltje de Bosch-Kemper. Toch was vanuit het hoofdbestuur met name Louise de stuwende kracht achter de gedachte om de twee verenigingen weer te herenigen.

In 1878 verhuisde Louise van Amsterdam naar Baarn waar zij introk bij haar vader en waar ze ogenblikkelijk een correspondentenschap voor *Tesselschade* opzette. Met succes, want dit correspondentenschap was na een jaar al uitgegroeid tot

de bloeiende afdeling Gooi- en Eemland met bijna 80 leden. De eerste presidente was mevrouw Meijes-Dietz, en Louise was penningmeesteres. Na de dood van haar vader in 1886 woonde Louise Wijnaendts in Baarn met 'de juffrouw', zoals zij haar oude gouvernante noemde. Volgens het adresboek van Baarn uit 1888 was dat aan de Teding van Berkhoutstraat. Vier jaar later, in 1890, overleed Louise na een ziekbed van enkele maanden, nog geen 45 jaar oud. Een deel van haar bezittingen liet ze na aan *Tesselschade*.

Louise Wijnaendts (coll. KNAW)

De Baarnse afdeling van *Tesselschade* had aanvankelijk een depot aan de Stationsweg, maar dat verhuisde wegens een ruimere behuizing in 1883 naar de Laanstraat. De afdeling hield ook regelmatig verkoopbijeenkomsten voor de handwerkproducten, bijvoorbeeld in het toenmalige hotel *Velaars* aan de Brink en

de handwerkproducten werden ook op verkopen van andere afdelingen ingebracht. Het Baarnse depot, waar de producten van de dameswerksters werden verkocht, werd aanvankelijk beheerd door de dames Rentmeester. Telkens wordt een nieuwe plek voor het depot gezocht en gevonden: na de Laanstraat volgt in 1885 de Leestraat met een nieuwe deponthouder, mejuffrouw A. Thole. Het jaar daarop verhuist het depot naar de Brink/hoek Eemnesserweg, tot er in 1900 opnieuw een nieuwe locatie ('beter en op stand') gevonden wordt aan de Stationsweg/Brink. In 1903 volgt nogmaals een verhuizing, nu naar Laanstraat 35. Tot 1909 blijft Thole depot houden in haar handwerkzaak. Als zij wil stoppen, gaat zij op zoek naar een geschikte kandidate die haar zaak kan overnemen.

Beginjaren Arbeid Adelt in Baarn

Acht jaar na de oprichting van de Baarnse afdeling van *Tesselschade* ontstaat er in Baarn ook een afdeling van *Arbeid Adelt*. Uit de archieven van deze vereniging blijkt dat er in 1886 een correspondentschap Baarn-Hilversum van *Arbeid Adelt* wordt opgericht door mevrouw Aleida Calisch-Oppenheim (1856-1931). Aleida is de jongste dochter uit een joods gezin van zeven kinderen uit Groningen. Zij trouwt op haar 21e in 1878 met Salomon Calish, commissionair in effecten en wissels uit Amsterdam. Het is niet zeker wanneer zij in Baarn is komen wonen, wel is bekend dat dochter Babette in 1886 in Baarn wordt geboren. In 1891 wordt

een gezamenlijk depot Baarn-Hilversum opgericht dat gevestigd wordt aan de Vaartweg in Hilversum. Ook deze afdeling had binnen enkele jaren meer dan 100 leden én net als bij de Baarnse afdeling van *Tesselschade* deed koninginregentes Emma er belangrijke aankopen.

Oorlog en crisis

Het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog in augustus 1914 brengt een kentering met zich mee: al snel worden grondstoffen schaars, en dus ook de handwerkmaterialen. Bovendien is het nu geen tijd voor luxeartikelen. Bij *Tesselschade* Baarn wordt dan ook niet meer de gebruikelijke St. Nicolaasetalage ingericht, maar vindt er een tweedaagse verkoop van spullen plaats in het huis van de voorzitter mejuffrouw C.A.J. Druijvesteijn, villa *Alcmaria* op de hoek Javalaan/Bosstraat. Er worden hoofdzakelijk praktische voorwerpen en 'armengoed' ter verkoop aangeboden. Hare Majesteit koninginmoeder Emma laat enige inkopen doen en plaatst een bestelling voor wollen kleden voor het leger. Ook geeft zij opdracht tot het breien van wollen sokken voor de soldaten. Zij laat daarvoor wol sturen en een breicommissie zorgt ervoor dat die sokken worden gebreid door vrouwen die tweemaal per week bij elkaar komen in de naaischool op de Pekinglaan (de huidige Torenlaan). In november 1915 zijn er al 2100 paar sokken gebreid door 75 à 80 vrouwen, die daarvoor gemiddeld jaarlijks zo'n f 60 à 70 breiloon krijgen uitbetaald. Ook in de daaropvolgende jaren, tot en met 1918,

blijft de koningin-moeder wol sturen. Bij de 'collega-vereniging', de afdeling Gooi- en Eemland van *Arbeid Adelt*, bestelt de koningin-moeder in 1914 bivakmutsen. In de oorlogsjaren loopt het aantal werksters bij *Arbeid Adelt* echter achteruit en de opbrengsten van het depot zijn zo mager dat dit zelfs tijdelijk wordt opgeheven. In de nasleep van de Eerste Wereldoorlog kampen beide verenigingen met teruglopende ledenaantallen en afnemende verkoop van handwerk, terwijl de vraag om ondersteuning juist blijft stijgen. Na een korte periode van (economisch) herstel veroorzaakt de

crisis in de jaren dertig opnieuw inflatie en hoge werkloosheid. Dat leidt voor veel vrouwen tot een penibele situatie omdat zij - als zij werkten - beschuldigd werden van broodroof van de vele werkloze mannen.

Krachtenbundeling

Het ledental van beide Baarnse afdelingen is in de decennia na de Eerste Wereldoorlog gedaald. Door de hoge werkloosheid neemt echter het aantal hulpvragen toe. Hoewel de verenigingen hulp bieden aan beschaafde dames, dat wil zeggen afkomstig uit gegoede fa-

Laanstraat 189: de winkel Au Bon Marché van de dames Middelkoop, aan de Laanstraat 91, waar het Verenigd Dépôt Arbeid Adelt-Tesselschade in 1937 was gevestigd (coll. HKB)

milies, worden later tijdens de crisis ook aanmeldingen vanuit de groeiende middenklasse geaccepteerd.

In 1937 starten de Baarnse afdelingen van *Tesselschade* en *Arbeid Adelt* gesprekken over een op te richten gezamenlijk depot. In een bewaard gebleven notulenboek staat een verslag van een bespreking op 5 mei 1937 bij de in dat jaar benoemde voorzitter van de Baarnse afdeling van *Tesselschade*, mevrouw Jacoba Maria 's Jacob-Loder, over het opstellen van een huishoudelijk reglement, het vormen van een bestuur, de voorgenomen opening van het depot en het werkkapitaal ten bedrage van f 800. De opening van het depot vindt uiteindelijk plaats op 9 november 1937, in de winkel *Au Bon Marché* van de dames Middelkoop, aan de Laanstraat 91, waar later een nieuw pand van Veerkamp Bedden zou komen. Dit *Verenigd Dépôt Arbeid Adelt-Tesselschade*, zoals het gedoopt werd, was meteen het eerste jaar al een groot succes. Van prinses Juliana ontving het depot Baarn de vererende opdracht om voor de geboorte van prinses Beatrix de koninklijke wieg opnieuw te bekleden. Het depot vroeg daarvoor f 275, een bedrag dat in de ogen van de dienstdoende hofdame van de prinses, jonkvrouwe De Brauw, veel te hoog was en waarover een pittige briefwisseling ontstond. Naast het gezamenlijk depot organiseerden de verenigingen gezamenlijke contactavonden om geld in te zamelen voor het kunnen verstrekken van (studie)toelages.

Tweede Wereldoorlog

Ook tijdens de Tweede Wereldoorlog wordt zo goed en zo kwaad als het gaat hulp geboden aan handwerksters en andere hulpvragers die zich in ellendige omstandigheden bevonden. De schaarste aan textiel en het verbod op arbeidsbemiddeling na 31 december 1941 bemoeilijken echter het bieden van hulp. Overal werden (restjes) wol en textiel verzameld om de handwerksters werk te laten behouden. De depots kunnen tijdens de Tweede Wereldoorlog wel blijven functioneren. Op de vraag

De door het Baarnse depot beklede wieg van prinses Beatrix (coll. Atria)

tijdens een van de vergaderingen van de Baarnse afdeling van *Tesselschade* of *de oproep der Duitsche bezetter om alle bestaande Vereenigingen gans op te geven*, ook geldt voor het *Verenigd Depot*, antwoordt de presidente mevrouw Pierson-Muysken, dat wij een afdeling en geen vereeniging zijn en dat opgave dus onnodig is. Dankzij de zakelijke instelling van het bestuur bleef het kapitaal van de verenigingen in de oorlog behouden. Het ledenaantal neemt opnieuw af. In verband met evacuatie bedanken in 1942 zo'n 6 à 7 leden voor hun lidmaatschap van *Tesselschade*.

Hoewel joden geen lid meer mogen zijn, gaan de landelijke verenigingen en de lokale afdelingen van *Arbeid Adelt* en *Tesselschade* toch door onder de bezetter. Een apolitieke opstelling blijft het uitgangspunt, maar er wordt wel medewerking verleend aan het uit hun functies ontheffen van joden, bijvoorbeeld van de Arnhemse dephouder mevrouw J. Polak. Over maatregelen tegen joodse handwerksters of dephoudsters in Baarn of over NSB-sympathieën of juist verzetsactiviteiten onder de leden is in de archieven van de Baarnse afdelingen niets terug te vinden.

Wederopbouw

Tijdens de wederopbouwperiode vinden steeds meer vrouwen een gewone baan, er is een tekort aan goede handwerksters ontstaan en de kwaliteit van de handwerksters is achteruitgegaan. Juist het mooie handwerk was het handelsmerk van *Arbeid Adelt* en van *Tesselschade*. In

die naoorlogse jaren komt daarom het accent van de verenigingen meer te liggen op het bevorderen der vrouwelijke handarbeid, die zoveel poëzie en gezelligheid in onze huizen brengt. De verenigingen lobbyen bij de minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen om handwerkonderwijs voor meisjes weer in te voeren op lagere scholen. Deze lobby heeft geen succes en ook verder blijkt de overheid (en haar bureaucratische regels) vooral een hinderpaal voor de 'particuliere weldadigheid' van de verenigingen. Hun arbeidsbemiddelingsbureaus mochten na de oorlog weer open, maar ze krijgen te maken met beperkende voorwaarden en geleidelijk aan wordt de arbeidsbemiddeling

Juliana aan bureau op Soestdijk. Opschrift: 'Met de beste wensen voor uw gemeenschappelijke toekomst en voor allen voor wie uw zorg zich uitstrekt. Juliana.' Hoogstwaarschijnlijk geschreven n.a.v. de hereniging van de verenigingen tot TAA. (coll. Atria)

beëindigd en worden de voorlichtingsbureaus gesloten. Ook de eigen opleidingen van *Tesselschade* met de daarbij behorende examens en diploma's (onder meer voor kinderjuffrouw en het diploma Hulp der Moeder) komen tot een einde. Tot en met 1947 worden er nog examens afgenomen, daarna nemen de vele huishoudscholen dit soort opleidingen over. Het sociaal werken van de verenigingen en afdelingen gaat in de wederopbouwtijd wel gewoon door.

Fusie

In 1947 valt het principebesluit tot een landelijke fusie van *Tesselschade* en *Arbeid Adelt*. Dit gaat gepaard met veel discussies en vertragingen. De beide verenigingen vormen een 'commissie van zes' die de fusie tussen beide afdelingen voorbereidt. Al jaren eerder had toenmalig voorzitter van de Baarnse afdeling van *Tesselschade*, mevrouw 's Jacob-Loder, zich voor een fusie beijverd en daarbij gepleit om als nieuw embleem de levensspreuk 'Elck syn waerom' van Maria Tesselschade in het verenigingswapen op te nemen. Het hoofdbestuur neemt dit voorstel alsnog over, maar het zal nog tot 1 januari 1953 duren voor de twee landelijke verenigingen elkaar vinden en de fusie tot de *Algemene Nederlandse Vrouwenvereniging Tesselschade-Arbeid-Adelt* (TAA) een feit is. Ook de fusie tussen de beide afdelingen in Baarn vond conform de landelijke fusie plaats in 1953 en leidde tot *Tesselschade-Arbeid Adelt, afd. Baarn*. De nieuwe vereniging stelt zich ten doel *de verbetering van het*

lot der on- en minvermogene beschaafde Nederlandse vrouw, door haar te steunen in haar pogingen om in eigen onderhoud te voorzien. In de doelstelling werd verder opgenomen dat de nieuwe vereniging alleen voor Nederlandse vrouwen werkzaam zou zijn. *Tesselschade* had die nationale beperking nooit gekend.

Bestaansrecht

In het fusiejaar 1953 was Nederland enorm veranderd in vergelijking met de oprichtingsdatum van de verenigingen: de ontwikkeling van de verzorgingsstaat en het studiefinancieringsstelsel maakten dat er vanaf de jaren '70 weinig financiële belemmeringen waren voor het volgen van opleidingen voor vrouwen. Met de tweede feministische golf konden veel vrouwen zelfstandig worden

Tesselschade Arbeid Adelt, met het motto 'Elck syn waerom' (coll. TAA, afd. 't Gooi)

en werden ze niet langer beschouwd als aanhangsel van de man. Door de komst van diverse sociale voorzieningen werd het financiële motief voor de handwerksters minder belangrijk. Bij de invoering in 1965 van de Algemene Bijstandswet leek de vereniging echt overbodig te zijn geworden. Iedereen kon in geval van nood aanspraak maken op een basisinkomen: de bijstandsuitkering. Dit riep de vraag op naar het bestaansrecht van de nieuwe vereniging. Er was echter een groep die een beroep bleef doen op financiële ondersteuning van TAA: vrouwen die geen bijstandsuitkering wilden aanvragen en een aanvulling op een karig inkomen goed konden gebruiken. Tegelijkertijd vond er een verschuiving plaats van vooral financiële steun naar morele steun en aandacht, en persoonlijk contact dat *nooit vervangen [zal] kunnen worden door een geldbedrag dat men door een loketje geregeld uitgekeerd krijgt*. In 1970 verdween de toevoeging 'beschaafd' uit de statuten. De bepaling Nederlandse bleef gehandhaafd, al was er wel sprake van enige discussie onder de leden over het wel of niet toelaten van buitenlandse vrouwen als kandidaten of handwerksters. Tot op heden is het lidmaatschap nog steeds voorbehouden aan Nederlandse vrouwen.

De stand van zaken op handwerkgebied was en bleef zorgelijk: er waren bijna geen geschoolde handwerksters meer en de kennis van de oude technieken leek te verdwijnen. Ook de Baarnse afdeling beijverde zich meer en meer op

het bewaren en vastleggen van de oude handwerktechnieken via voorbeelden, patronen, wedstrijden, boeken over oude handwerktechnieken en dergelijke. Hieruit ontstond de stichting *De digitale handwerkjuf* die cassettes met dvd's heeft uitgebracht waarop de meest uiteenlopende oude handwerktechnieken worden gedemonstreerd.

Regionaal samengaan

In 2007 wordt besloten om de Baarnse afdeling van TAA te laten fuseren met die van Hilversum en de circa 300 leden uit Baarn vormen samen met de leden uit Hilversum de nieuwe afdeling Het Gooi. Daarmee kwam, na ruim een eeuw, een einde aan de Baarnse afdeling van TAA en haar voorgangsters. Een eeuw waarin al vanaf de oprichting Baarnse inwoners niet alleen betrokken waren bij de besturen van de lokale afdelingen, maar eveneens bij de landelijke hoofdbesturen van *Arbeid Adelt* en *Tesselschade*. Als laatste van deze bestuursters kan mevrouw A.M. (Ada) Van der Heide-Jurriaans niet onvermeld blijven. Zij werd in 1992 voorzitter van het landelijk bestuur van TAA en daarnaast was zij tot enkele jaren voor de fusie met Hilversum ook lid van het Baarnse afdelingsbestuur. Mevrouw Van der Heide heeft het TAA-archief geïnventariseerd en overgedragen aan de HKB. Ook voor dit artikel heeft zij waardevolle informatie verschaft.

Bronnen

digitalehandwerkjuf.nl

tesselschade-arbeidadelt.nl

<http://resources.huygens.knaw.nl/vrouwen-lexicon>

HKB: archief TAA, afd. Baarn

Evolutie, Veertiendaagsch Blad voor de vrouw, diverse edities, via atria.nl, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis.

Loo, Vilan van de: *Toekomst door traditie, 125 jaar Tesselschade-Arbeid Adelt* (1996)

Pley, Gerard: *Beschaafde vrouwen slechts!*, doctoraalscriptie, archief Atria

Poll, Margot: 'Handwerk van Tesselschade-Arbeid Adelt; voor beschaafde vrouwen', recensie in NRC d.d. 17-10-1996

Tiethoff, Marieke: 'Koninklijke bescherming voor de Nederlandse vrouw in haar streven naar zelfstandigheid' in *Historica*, jg. 19, nr. 3

Noten

- 1 Geciteerd in: Pley, 1980
- 2 Van de Loo, p. 10
- 3 *Evolutie*, 1e jg, nr. 39, 1893
- 4 In: Pley, 1980
- 5 Van de Loo, p. 30 e.v.
- 6 Vanaf 1953 is het depot ondergebracht bij de winkel van mej. Hak, met een etalage aan Stationsweg 8. Deze winkel wordt in 1960 overgenomen door mej. Daatselaar. Vanaf 1958 ook verkoop vanuit het huis van mw. Sprenger-Van Eijk, Julianalaan 3. In 1962 stopt dephoudster Daatselaar vanwege gezondheidsredenen. Het nieuwe depot komt in de winkel van mw. Kok, Laanstraat 2. Zij stelt een kleine etalage beschikbaar voor TAA, maar heeft weinig ruimte voor grote voorraden. Het depot bestaat op 9-11-1962 25 jaar.

- 7 De afdeling *Arbeid Adelt* telt in 1918 nog 260 leden, in 1936 zijn dit er 185, terwijl *Tesselschade Baarn* in 1924 178 leden telt en in 1936 nog maar 110. Al is de vergelijking niet helemaal eerlijk omdat *Arbeid Adelt* leden uit Baarn én Hilversum heeft.
- 8 Haar echtgenoot, ir. Frederik s'Jacob (1875-1943) was lid van de gemeenteraad en vervolgens wethouder 1935-1942 van Baarn, mevrouw 's Jacob-Loder overlijdt in 1941.
- 9 Archief Tesselschade
- 10 in de bewaard gebleven notulenboeken/ administratieboekjes uit de Tweede Wereldoorlog zijn losse briefjes ingevoegd waarop de opzegging van leden i.v.m. de evacuatie staat vermeld. Dat dit op losse briefjes staat, heeft mogelijk te maken met angst voor de bezetter.
- 11 Van de Loo, p. 131
- 12 Van de Loo, p. 147

Baerne

EXCURSIE NAAR DOORN

Op zaterdag 19 september a.s. is weer plek voor 50 leden die zich willen laten onderdompelen in een cultuurhistorisch bad. Peter Wertwijn en Peter Schmidt hebben een interessant programma voor die dag opgezet in *Huis Doorn*.

Nederland en De Eerste Wereldoorlog

Het is in 2014 honderd jaar geleden dat de Eerste Wereldoorlog uitbrak. Hoewel Nederland gedurende deze oorlog neutraal bleef, heeft deze strijd veel invloed gehad op talloze facetten van het Nederlandse leven.

De Nederlandse regering, heeft in persoon van minister Bussemaker, *Museum Huis Doorn* benoemd tot officiële Plaats van Herinnering van de Eerste Wereldoorlog in Nederland.

In de voormalige garage van de Duitse keizer Wilhelm II, verbouwd en uitgebreid met een glazen uitbouw, is de vaste tentoonstelling *Tussen twee vuren* gewijd aan het neutrale Nederland, dat tussen 1914 en 1918 letterlijk ligt ingeklemd tussen de oorlogvoerende grootmachten. Aan de hand van vijf thema's: vluchtelingen, mobilisatie, economie/schaarste, publieke opinie en democratie wordt het verhaal verteld.

Verzamelen 9.45 u op het Stationsplein voor de busrit naar Doorn

Vertrek 10.00 u precies.

Terug in Baarn rond 18:00 u.

Programma

- Bezoek aan expositie over de Eerste Wereldoorlog
- Lunch
- Rondleiding in *Huis Doorn*

Aanmelding

Betaal voor 10 september a.s. € 40 p.p. naar NL55 INGB 0006589113 t.n.v. de Historische Kring Baerne te Baarn, o.v.v. excursie 2015.

Inschrijving geschiedt op volgorde van binnenkomst van de betaling, dus wees er snel bij. Uw betaling is bevestiging van deelname.

Mocht het maximale aantal bereikt zijn, ontvangt u de betaling terug op uw bankrekening.

Uw oude of nieuwe huis meesterlijk geschilderd?

SCHILDERSBEDRIJF

u.d. Horst

CANTONLAAN 1 - 3742 CH BAARN
TEL. (035) 542 28 93 - FAX (035) 543 02 58

Voor Baarn en omstreken van oudsher bekend

Welkom bij Eethuys-Cafe "De Generaal"

Eethuys-Cafe "De Generaal" is gesitueerd in het stijlvolle monumentale pand uit 1870 dat in haar oorspronkelijke functie jarenlang dienst heeft gedaan als station Baarn, inclusief wachtkamer voor de Koninklijke familie. Het restaurant grenst aan het populaire wandel- en fietsgebied het Baarnsche Bos en is gemakkelijk bereikbaar met de trein of de auto (parkeren gratis).

Dagelijks geopend

Eethuys-Cafe "De Generaal" is dagelijks geopend vanaf 10:00 uur. De keuken is vanaf 12:00 uur geopend, waarna het ook mogelijk is om uit de zeer gevarieerde menukaart te bestellen.

Groot terras

Het restaurant beschikt over twee ruime zalen en een groot terras. In de zomer is het mogelijk, zolang het weer het toelaat, om buiten te dineren. Reserveren is niet noodzakelijk maar wordt echter wel aangeraden.

Wij staan u gaarne telefonisch te woord voor verdere vragen of reserveringen Eethuys-Cafe "De Generaal", Lt. Generaal van Heutszlaan 5, 3743 JL Baarn - Tel: (035) 5421784.

juwelier
van doorm

Al vier generaties liefde voor 't vak.

Brinkstraat 14-16 3741 AN Baarn Tel: 035-5413107
info@juwelievandoorm.nl www.juwelievandoorm.nl

VAATWASSER STUK?

Wij repareren alle gerenommeerde merken

BEL DIRECT
035-694 23 96

Miele
er is geen betere

AEG

BOSCH

SIEMENS

BESTE SERVICE

Electro World Van der Meulen

Brinkstraat 28 & 29, Baarn
www.electroworldvandermeulen.nl

ELECTROWORLD.NL

Electro World is onderdeel van **UNITEDRETAIL**

Eemnesserweg 12, postbus 97, 3740 AB Baarn
Telefoon: (035) 541 33 21, telefax (035) 541 81 53
E-mail: info@debaarnsenotarissen.nl

PLEZIERIG LEVEN, ZORGELOOS WONEN

DANKZIJ ONS ZORGHOTEL
KUNT U EVEN 'PROEFWONEN'

Welkom bij Huize Brandsen. Een sfeervol woon-zorghuis en zorghotel midden in het gezellige en groene Baarn. Hier geniet u van professionele levensloopbestendige zorg, ruime appartementen en een levendige sfeer. Een zorgindicatie is niet noodzakelijk. Zo wordt verzorgd wonen zorgeloos leven. Zie www.huizebrandsen.nl

HUIZE • BRANDSEN
verzorgd wonen

Koningweg 2, 3743 EV Baarn 035 541 3055 info@huizebrandsen.nl www.huizebrandsen.nl

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A. Smulders - de Jong apotheker

UW GENEESMIDDEL ONZE ZORG

Laanstraat 26, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

E-mail apotheekjulius@ezorg.nl

www.apotheekjulius.nl

AL 35 JAAR STERK IN:

- TAPIJT
- LAMINAAT
- GORDIJNEN
- VITRAGE
- RAAMDECORATIE
- MEUBELSTOFFERING
- BEDDEN
- BOXSPRINGS
- DEKBEDDEN EN
KUSSENS
- BEDTEXTIEL

VAKKUNDIG,
ERVARING, SERVICE EN
EEN DESKUNDIG
ADVIES

DE WOON- EN SLAAPSPECIALIST VAN BAARN E.O.

jan buis

NIEUWSTRAAT 24-27, 3743 BK BAARN

WONEN: TEL. 035-5412600

SLAPEN: TEL. 035-5413076

Baerne

OPENING 'BAARN GELOOFT'

Op 28 februari jl. opende ds. René van den Beld, voorzitter van de Raad van Kerken de nog tot medio augustus lopende tentoonstelling met een toepasselijke 'preek'. De rijkdom aan gezindten die een eigen plek hadden en hebben verworven in onze woonplaats bracht hem tot de verwondering: als er één God is, waarom zijn er dan zoveel kerken? En als er zoveel kerken zijn, is er dan wel één God? Van den Beld meent dat deze expositie representatief te noemen is voor het kerkelijk landschap zoals zich dat sinds de 17de en 18de eeuw in onze lage landen heeft ontwikkeld tot op de dag van vandaag. Hieronder volgt een samenvatting van zijn verhaal.

Een historische kring of vereniging velt per definitie geen oordeel over wat ze tentoonstelt, maar toont de schatten die ze opgedolven heeft uit diverse archieven en maakt een keuze. Bedoeld om kijkers te verrassen en zich te doen verbazen over het tentoongestelde: O was dat zo, waarom deden ze dat? Met af en toe, hopelijk de conclusie: dat wist ik niet, daar wil ik meer van weten.

Ik wil u vijf gezichtshoeken voorleggen bij *Baarn gelooft*. Nog steeds indachtig de vraag: als er één God is, waarom dan zoveel kerken en als er zoveel kerken zijn, is er dan wel één God?

Eerste gezichtshoek: de mens is ongeneeslijk religieus

Ik telde op de tentoonstelling in ieder geval 19 geloofsgemeenschappen. Daarbij hoort ook de Islam en helaas niet het jodendom, want er is er in Baarn nooit een synagoge geweest. De oudst bekende joden in Baarn zijn de leden van de slagersfamilie Meijers, die van Napoleon samen met andere huishoudens die ook niet hervormd waren,

een vergoeding kreeg.

De mens zoekt het voor de grote vragen van het leven hogerop. Godsdienst lost geen problemen op, maar verdiept de levensvragen. Compliceert ze ook, zeker! Het is goed dat ook de Rozenkruisers en het Apostolisch Genootschap op deze tentoonstelling vertegenwoordigd zijn. Ze representeren precies wat ik bedoel: de mens is ongeneeslijk religieus, een zinzoeker. Die zoekbeweging waaiert alle kanten uit en dat is voor een groot deel ook zichtbaar in *Baarn gelooft*.

Tweede gezichtshoek: de mens wil zich onderscheiden

De mens heeft ook een ongeneeslijke behoefte zich te onderscheiden. Je zou het tribalisme kunnen noemen. Stamgevoel én eenheid.

Wij accepteren de verdeeldheid als we praten over Limburgers die anders zijn dan ronde Zeeuwen, vrije Friezen of Hollandse leeuwen. Vooral diep geworteld is het motto 'eigen meester, niemands knecht'. Onze kracht is echter ook onze zwakheid. We nemen als

Ds. René van den Beld aan het woord.

Nederlanders zelden een unaniem besluit. In de kerken is het niet anders.

En tóch, als we zeggen dat rooms-katholieken hun geloof anders uiten, inkleuren en vorm geven dan sobere doopsgezinden of vrolijke pinkstergelovigen, vindt menigeen dat raar. *Er is toch maar één God...* hoor je dan mompelen...

Vershillen kunnen ook rijkdom uitstralen en verdieping geven aan vragen die nu eenmaal niet van één oplossend antwoord vallen te voorzien.

Als je zo kijkt naar al die geloofsgemeenschappen op de tentoonstelling, word je enerzijds droevig om hoeveel strijd er is geweest om de verschillen te polijsten of in een kerkelijk harnas te hijsen. Als voorbeeld wordt het verhaal verteld van ds. Borgdorf die weg moest vanwege een scheuring in zijn kerk. Wat een verdriet en teleurstelling moet daarachter schuil gegaan zijn in veel gezinnen.

Je wordt ook realistisch. Zo doen mensen, zo doen dus ook kerkmensen.

Je wordt ook bemoedigd. Mensen hebben de eeuwen door, voor zover ze elkaar niet bestreden hebben, de schittering van de geloofsdiamant in beeld gebracht.

Het Leger des Heils hield in een tuin achter de huidige Paaskerk openluchtdiensten en de Reddingsark kocht een villa in Hoog-Baarn. Een villa als ark.

Derde gezichtshoek: de ruimte die de overheid je biedt, kwalificeert de geloofsgemeenschap

In de kerstnacht van 1580 worden de rooms-katholieken met geweld uit toen nog Sint Nicolaaskerk op de Brink gebonjourd. De priester kon kiezen: gereformeerd worden of verdwijnen. Het is de mentaliteit van de Beeldenstorm. Waar komen we dat meer tegen... ??!

De protestanten konden dat destijds doen omdat de Staten-Generaal gereformeerd waren. Macht en geloofsgemeenschap stonden tot de Franse Revolutie niet los van elkaar.

Gereformeerd, u vindt het woord steeds terug op de tentoonstelling. Dat woord is een containerbegrip, dat wil ik beklemtonen. Het vindt zijn oorsprong in de Synode van Dordrecht 1618/1619. Het woord gereformeerd moet, historisch gezien, daar geijkt zijn.

De rooms-katholieken moesten na de rampzalige gebeurtenis op zoek naar een schuilkerk. Drie eeuwen lang zijn er in Nederland schuilkerken geweest of

is er simultaan kerkgebruik geweest. Er was ook tolerantie, met Amsterdam als rolmodel.

Op Santvoorde werd door rooms-katholieken in Baarn een boerderij tot een kerkje verbouwd. In 1756 mocht er een bescheiden klokkentorentje op. Het was leven in de verdrukking, maar juist dat voedde de geloofsgemeenschap. Minderheid bindt het samen-zijn en het waken over het geloofsgoed.

Wat begon met keizer Constantijn, toen het christelijk geloof staatsgodsdienst werd, heeft zich vele malen herhaald. Minderheden moeten zich maar zien te redden, worden wel gedoogd. De gedoogcultuur heeft interessante wortels in onze geschiedenis

Nu hebben we een democratie, waar je niet zuinig genoeg op kunt zijn. Elke kerk of geloofsgemeenschap wordt de gelegenheid geboden zich te profileren binnen de kaders van de grondwet. Kerken en staat zijn gescheiden, dat maakt godsdienstige beleving meer zuiver. Toon wat het je waard is. Als je zo naar de tentoonstelling kijkt, krijg je bewondering voor de rooms-katholieken die snel tot de bouw van een kerk overgingen na 1854, toen er weer bisschoppen in Nederland werden aangesteld.

Ook respect voor de gereformeerden van Abraham Kuiper die bij het huidige zogenaamde Laanplein een kerk bouwden. Bewondering voor pastoors en predikanten, waarvan vooral ds. Meulenbelt genoemd moet worden die drie gebouwen deed verrijzen. Het huis voor oude-

ren is de basis geweest van *Schoonoord*. Ds. Meulenbelt had dan ook 33 jaar de tijd in Baarn.

Vierde gezichtshoek: Baarn gelooft

In al die kerken hebben mensen troost gevonden, zijn kinderen ten doop gehouden, zijn volwassenen gedoopt, is gezongen en zijn uitvaartdiensten gehouden. Het huwelijksregister van de Pauluskerk wordt hier getoond.

Hoezeer ik een voorstander van de oecumene ben en verbinding zoek, het kan me ontroeren met hoeveel liefde en toewijding mensen voor hun eigen kerk bezig zijn geweest en nog en dienstbaar zijn naar de samenleving. Kerken zorgen ook impliciet voor een ethisch en geëngageerd gedrag. Zo brachten bijvoorbeeld doopsgezinden het Vredesideaal standaard onder de aandacht.

Johan Hut schrijft in een prachtig artikel in *Duizend jaar Baarn: De Raad van Kerken ontplooit sinds de jaren zestig van de twintigste eeuw initiatieven op het gebied van armoedebestrijding, milieuzorg, vluchtelingenhelp enz. Daarbij kunnen rooms-katholieken, hervormden, gereformeerden en alle andere kerkelijk actieven moeiteloos gezamenlijk optrekken. Maar op zondag binnen de kerkmuren, zijn de verschillen nog zichtbaar als vanouds.*

Samen maatschappelijke noden aanpakken verbindt, maar troost zoeken en aanbidden doen gelovige mensen kennelijk liever met eigen rituelen, liederen en geloofstaal. Wat is er tegen als je elkaar maar leert kennen, ook in het overstijgende.

Zo heeft God in Nederland en Oranje lang gesluimerd als een symbool. Wat men er ook van moge vinden, het was gelinkt aan vrijheid: eigen meester, niemands knecht.

Vijfde gezichtshoek: geloven in de toekomst

Hoe gaat het verder? Welke tentoonstelling, van deze aard, is te zien als *Baarn gelooft* in 2030 wordt ingericht? Is het dan: Baarn gelooft het wel?

Dan zal er, wat nu ook het geval is, een echte moskee zijn en niet meer een mohammedaans godshuis in een oud schoolgebouw. Wat zou het mooi zijn als er dan wèl een synagoge zou staan! Hoeveel kerken staan er dan nog en worden die dan door de belijders van het christelijk geloof bevolkt? Gaat het pro-

ces van ontkerkelijking verder? Is wat er met gebouwen gebeurd is symptoma- tisch voor de Baarnse dorpscultuur en/of wat elders in Nederland gebeurt en staat te gebeuren?

De Gereformeerde Kerk in de Laanstraat is nu de ABN AMRO.

- *Geld in plaats van geloof?*

De Lutherse kerk in de Kapelstraat, daar zit Truus Brouwer met fysiotherapie.

- *Wordt lichaam belangrijker dan geest?*

In de kerk aan het zogenaamde Laanplein zit - na een wagenmakerij en een aannemersbedrijf - nu Drukkerij Bakker.

- *Media gebruiken in plaats van lokaal samenkomen en communiceren op zondag over wezenlijke zaken onder het genot van een kop koffie.*

In de Ark zit uitvaartorganisatie van Van Pijpen.

- *In plaats van orgelpijpen bij de uitvaart dan alleen nog Van Pijpen?*

In de Opstandingskerk zijn woningen gemaakt.

- *De tekst 'In het huis van mijn vader zijn vele woningen' wordt daar wel erg concreet. Maar is het de bedoeling? Zullen er huiskgemeenten zijn, zoals het vroeger ooit begonnen is?*

Baarn gelooft in 2030. Er valt niets over te zeggen. Deze expositie stemt tot nadenken, maakt me weemoedig, maar

ook dankbaar dat veel kerkelijke strijd en verdeeldheid voorbij is, waarvan je achteraf zegt: waar maakte men zich druk om. Maar men maakte zich druk. Is onverschilligheid niet de allergrootste bedreiging? Kerkelijk leven en laten leven, lijkt me een goed devies.

Dat ik als voorzitter van de Baarnse Raad van Kerken deze tentoonstelling mag openen voel ik als een eer. Het is ook symbolisch: kerk zijn doe je samen tot eer van God.

GIFTEN EERSTE KWARTAAL 2015

Wederom heeft de Oudheidkamer een bonte verzameling giften kunnen registreren. De vereniging is onder meer het volgende rijker geworden: 6 boeken, 6 insignes en penningen, 10 promotie-artikelen van Baarnse ondernemingen, 2 schilderijen, een toilettas met scheergerei die toebehoort heeft aan burgemeester Miedema en een miniatuur drukpers van Bosch en Keuning, uitgave no. 146. Aan alle gulle gevers onze hartelijke dank!

Baerne

120 JAAR ALOYSIUSSCHOOL

In de prachtige HKB-uitgave *Duizend jaar Baarn* wordt door de samenstellers onder meer een paragraaf gewijd aan de katholieke scholen in Baarn, zoals de *Sint Aloysiusschool* en de *Sint Bonifaciusschool* aan de Kerkstraat in Baarn. Hoewel dat stukje verder klopt, zit er toch een onduidelijkheid in die ik bij deze verhelder: de *Aloysiusschool* van nu is gehuisvest in het gebouw van de oorspronkelijke *Bonifaciusschool* en het huidige Poorthuys bevindt zich op de plek waar de oorspronkelijke *Aloysiusschool* stond.

Vanwege het 120-jarige bestaan van de *Aloysiusschool* dit jaar, is het een goed moment om de geschiedenis van deze school wat uitgebreider te beschrijven. Schrijver dezes was zelf ooit leerling van deze school en werkte er onder meer ruim 25 jaar als leerkracht. Ook was hij lid van de Jubileumboekcommissie bij het 100-jarig lustrum. Van dit jubileumboek *De geschiedenis van een school 1895-1995* is dankbaar gebruik gemaakt bij het schrijven van dit artikel.

Door: Martin Brey

De eerste jaren

In de 19e eeuw wordt het in Nederland de katholieken weer mogelijk gemaakt hun eigen kerken en scholen te bezitten en te bouwen. Hierdoor kwam de emancipatie van de katholieken in deze eeuw sterk op gang. Ook in de gemeente Baarn was er binnen de Nicolaasparochie een grote behoefte aan een eigen school. Onder het pastoraat van A.J.F. Oosterbaan, van 1871 tot 1891 pastoor van de Nicolaasparochie, werd voor dat doeleinde tegenover de kerk, tussen Kerkstraat en de Achterstraat (nu Penstraat) een terrein aangekocht, waarop te zijner tijd de school moest verrijzen. Voor dat doel werd een fonds tot oprichting van die school in het leven geroepen.

De opvolger van pastoor Oosterbaan, pastoor P.C.J. Kok, zet, hoewel er nog

niet genoeg financiën in kas zijn, vaart achter de oprichting van de school. Katholieke kinderen bezochten de openbare scholen in Baarn en dat werd in katholieke kringen niet wenselijk geacht. Hij schrijft op 31 januari 1895 een brief aan de bisschop waarin hij toestemming vraagt om voor de realisatie van de school een beroep te mogen doen op de kerkkas en eventueel het schoolfonds van het bisdom Utrecht. Deze haast motiveert hij in de brief door onder andere te schrijven: *De verkeerde tijdgeest, die onder de onderwijzers der openbare school meer en meer veld wint, noopt ons om te zorgen voor een eigen parochiale school voor 200 kinderen met hoofdonderwijzer, hulponderwijzer en een onge-examineerde onderwijzeres in de gewone vrouwelijke handwerken.*

Gerekend wordt hierbij op een jaarlijkse

subsidie van de regering voor het bijzonder onderwijs. Vrijheid van onderwijs was er al sinds de grondwet van 1848, maar alleen de openbare scholen werden door het rijk gefinancierd. Confessionelen betaalden hun scholen en dus hun gehele onderwijs zelf. Tot in 1889 een wetshervorming door het coalitiekabinet Mackay tot stand was gekomen waarbij het ook voor katholieke scholen mogelijk wordt voor een subsidie in aanmerking te komen, mits er aan de door het rijk gestelde voorwaarden wordt voldaan.

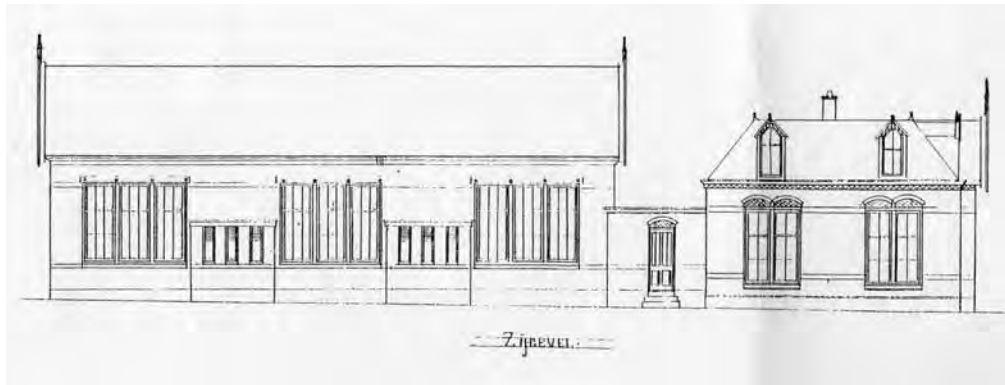
Een gesprek met de schoolopziener, die op deze zaken moet toezien, leidt tot de constatering dat er twee hulponderwijzers nodig zijn om voor de rijkssubsidie in aanmerking te komen. Om dit mogelijk te maken wordt er in de begroting bijvoorbeeld f 50 gekort op het jaarsalarissen van de te benoemen hoofdonderwijzer en de onderwijzeres.

Na deze herberekening volgt een nieuwe begroting, die pastoor Kok schriftelijk,

op 10 februari 1895, aan de bisschop doet toekomen. In deze brief maakt de pastoor verder de nijpende, financiële situatie onder de schoolgaande katholieke kinderen uit Baarn duidelijk: van de 113 op dat moment schoolgaande kinderen betalen er slechts 43 het verschuldigde schoolgeld aan de door hen bezochte openbare scholen! De nieuw op te richten school zal dus waarschijnlijk niet in haar eigen exploitatiekosten kunnen voorzien en zal moeten kunnen rekenen op een jaarlijkse bijdrage uit de kerkkas om te kunnen functioneren.

De bisschop verleent hiervoor zijn toestemming en men kan overgaan tot het bouwen van de school op het daarvoor al eerder aangeschafte terrein aan de Achterweg, nadat daar een door de parochie verhuurd woonhuis na wat strubbelingen was gesloopt.

De *Aloysiusschool* met drie lokalen voor 200 leerlingen (!) wordt door archi-

Een zijgevel op de bouwtekening van de R.K. Sint Aloysiusschool

tect W.G. Welsing ontworpen en de bouw ervan wordt door C. Cosijnse voor f 14.000 aangenomen. Aan de Kerkstraatzijde wordt een onderwijzerswoning aangebouwd en de hoofdingang van de school is gelegen in de huidige Penstraat. De school heeft ook een ingang aan de Kerkstraat, maar die wordt alleen gebruikt 's ochtends na de schoolmis.

Het terrein waarop de school verrijst is wat krap bemeten om ook een speelplein te kunnen realiseren. De voorzitter van het kerkbestuur van de parochie, pastoor Kok, verzoekt middels een brief, gedateerd 9 mei 1895, de Baarnse gemeenteraad om een steeg tussen de Achterstraat en de Kerkstraat aan te kunnen kopen.

De verharde steeg is kennelijk voor de gemeente van ondergeschikt belang en in de *Gooi- en Eemlander* van zaterdag 26 oktober 1895 valt te lezen: *B. en W. stellen voor het steegje tegenover de R.K. kerk, onlangs aan den publieken dienst onttrokken, te verkoopen aan de R.K. gemeente tegen één gulden per m², onder voorwaarde dat de steenen het eigendom van de gemeente blijven. Jhr. Van Beijma heeft opgemerkt, dat belanghebbenden bij het behoud van de steeg, 1 à 2 minuten zullen moeten omlopen en ziet daarin geen bezwaar. Hoewel hij betreurt dat de kinderen, door de opgerichte R.K. school, reeds zo vroeg gewezen worden op verschil in godsdienst, meent hij toch dat de gemeente iets mag doen om de R.K. te gerieven, die haar onthief van de kosten ener school. Tot verkoop wordt besloten.*

Uit de woorden van wethouder Van Beijma valt op te maken dat hij een voorstander is van het openbaar onderwijs, maar hij is realistisch genoeg om te beseffen dat het de gemeente heel wat meer zou kosten om zelf een nieuwe gemeenteschool op te richten en te exploiteren.

De school wordt op dinsdag 15 oktober 1895 door pastoor Kok officieel geopend. In de *Gooi- en Eemlander* van 19 oktober 1895 staat echter: *Nadat eerst een plechtige H. Mis was opgedragen, is gisterenmorgen de nieuwe R.K. school in gebruik genomen, met 44 leerlingen. Het gebouw ziet er netjes uit. De lokalen zijn frisch en luchtig.*

De heer F.J.M. Becker uit Mook wordt als hoofdonderwijzer aangesteld en betreft de onderwijzerswoning op Kerkstraat 30. De school voorziet duidelijk in een behoefte, want op 1 december 1895 wordt al de eerste hulponderwijzer aangesteld en op 1 mei 1896 komt als derde leerkracht juffrouw J.C.G. Stroband, die 40 jaar aan de school verbonden zal blijven. Anders dan in de oorspronkelijke plannen werd er dus een bevoegde onderwijzeres aangenomen in plaats van een ongeëxamineerde. Dit hield ongetwijfeld verband met de benodigde subsidie.

Bijzonder aan de nieuwe R.K. *Sint Aloysius*school is het feit dat het een gemengde school is. Vanaf de dag van oprichting zitten de meisjes en jongens op één school, in één klas, maar dan wel in gescheiden rijen. In de om-

ringende gemeenten en binnen de R.K. gemeenschap in Nederland was het eigenlijk gewoonte aparte jongens- en meisjesscholen te stichten. De meisjesscholen werden dan geleid door zusters (nonnen). In Baarn vestigen zich pas in 1927 de *Zusters van Onze Lieve Vrouw* uit Amersfoort in een klooster (*Maria Oord*)¹ aan de Kerkstraat, dus op het moment van oprichting is er geen mogelijkheid de school te scheiden.

Uitbreiding

De school wordt snel te klein en al in 1897 wordt een lokaal aangebouwd. In 1900 wordt de leerplichtwet van kracht en in 1902 wordt een hele verdieping van drie lokalen op de school gezet. Het eerder aangebouwde lokaal moet namelijk ook voor vele andere doeleinden gebruikt worden: catecheselessen, repetities van het koor, vergaderingen van de *R.K. Kiesvereniging* en het *R.K. ziekenfonds Onderling Hulpbetoon*.

Meer leerlingen betekent ook meer leerkrachten, zodat aan het begin van de 20e eeuw naast de hoofdonderwijzer en de onderwijzeres, nog een viertal onderwijzers aan de school verbonden zijn.

Dat het schoolbestuur, voorgezeten door de pastoor, de katholieke identiteit hoog in het vaandel heeft staan mag blijken uit het feit dat het, op de *Aloysius*school schoolgaande, bij het schoolhoofd inwonende nichtje van zijn vrouw de school moet verlaten als blijkt dat ze protestants is. Ook de leerkrachten moeten zich conformeren aan de volgende plichten en voorwaarden:

- *De Onderwijzers zijn gehouden, zoowel binnen als buiten den schooltijd aan het Hoofd nauwgezette medewerking te verleenen tot handhaving van orde en tucht en tot bevordering van den goeden loop van het onderwijs.*

- *De Onderwijzers zullen, afgezien van de hulp den kinderen te verleenen bij het aanleeren van den Catechismus en andere godsdienstige vakken, het onderricht geven in den geest der Heilige Katholieke Kerk.*

- *De Onderwijzers zullen het gezag van het Hoofd ten overstaan zoowel van dezen zelf alsook van den kinderen eerbiedigen en door eigen gehoorzaamheid de gehoorzaamheid der kinderen bevorderen.*

- *De Onderwijzers zullen een christelijken en stichtelijken levenswandel leiden, hun kerkelijke plichten ijverig vervullen, de voorschriften der Katholieke Kerk stiptelijk naleven en alles vermijden wat opspraak kan wekken.*

Het is voor pastoor Kok (en ongetwijfeld ook voor schoolhoofd Becker) dan ook erg zuur wanneer deze hooggestemde verwachtingen niet waar gemaakt blijken te kunnen worden. Op 6 december 1915 schrijft pastoor Kok een brandbrief aan de bisschop, waarin hij melding doet van diverse problemen: [...] *van de gemeentelijke schoolcommissie*² *zijn ernstige klachten gekomen over het gebrek aan netheid en zindelijkheid in de school, wat hoofdzakelijk aan het hoofd der school geweten wordt.*³ *Ook houdt het onderwijs niet over, zoodat zij doorgaat voor de minste school van Baarn.*

*Het team van de Aloysiuschool, ca. 1908.
Meester Becker is de derde van links.*

'k Heb moeylijkheden met de zorg voor werknemers, die de school moeten schoonhouden. Het geheele onderhoud valt mij zwaar door de stijging van loonen en doordat wij ten gevolge van de mobilisatie een remplaçant op school moeten zetten. Daarbij komen weer de moeylijkheden om in een dubbele vacature te voorzien.

Hij ziet zelf geen kans meer om het schoolbestuur voor te zitten en vraagt de bisschop toestemming om het bestuur over te dragen aan de *St. Vincentiusvereniging*. Deze vereniging telt onder haar leden de notabelen van de Baarnse R.K. gemeenschap en de pastoor heeft het volste vertrouwen in hun capaciteiten de problemen op te lossen. De bisschop verleent hieraan zijn goedkeuring en de *Vincentiusvereniging* krijgt het toezicht over de school en noemt zich 'dagelijksch Schoolbestuur'.

Helaas blijven de financiën een groot probleem. Er zijn zelfs collectes in de kerk nodig, maar deze brengen niet veel op. Oorzaak hiervan is, volgens een brief van pastoor Kok aan de bisschop op 18 maart 1916, het volgende: [...] dat

de steun van de gemeentenaren groter zal worden, geloof ik niet, want de oude ijveraars voor de U.L.O. school blijven de bestaande school vijandig: haar verbetering is hen niet genoeg.

Al deze ontwikkelingen zullen ertoe hebben bijgedragen dat de heer Becker op 1 juni 1916 op eigen verzoek eervol ontslag krijgt en met vervroegd pensioen is gegaan. Zijn plaats wordt ingenomen door de heer H. Schouten uit Tiel.

Concurrentie

Aan het begin van de jaren 1920 telt de school van meester Schouten 181 leerlingen. Dit zijn voornamelijk kinderen van boeren, arbeiders en kleine middenstanders. Voor de meesten van deze jongens en meisjes was het lager onderwijs ook het eindonderwijs. Na hun schooltijd waren ze hard nodig op de boerderij of in het huishouden. Velen van hen moesten al snel een baantje zoeken om het gezinsinkomen aan te kunnen vullen. Doorleren was voor vele van deze kinderen niet gebruikelijk, maar mocht een vak leren toch tot de mogelijkheden behoren dan moest je in Hilversum of Amersfoort naar de *R.K. Ambachtsschool* of de *R.K. Huishoudschool*.

In 1919 was in Baarn *Het Baarnsch Lyceum* opgericht waar de kinderen van de notabelen in Baarn terecht konden voor hun voortgezet onderwijs. Niet langer was het noodzakelijk naar plaatsen buiten Baarn te reizen. Dit betrof echter geen katholiek onderwijs en de gegoede katholieke gemeentenaren (die dus zitting hadden in de *Sint Vincentiusvereniging*)

ijverden al jaren voor de oprichting van een ulo-school voor de katholieke kinderen die wilden doorleren.

Deze heren wisten van de op handen zijnde Staatswettelijke regeling (1920), waarbij volledige financiële gelijkstelling wordt ingevoerd. Confessionele scholen kunnen dus in het vervolg op rijkskosten hun scholen bouwen. Dit is op zijn zachtst gesteld een vreemde ontwikkeling: de *Vincentiusvereniging* is verantwoordelijk voor het dagelijks bestuur van de *Aloysiusschool* en heeft grote moeite de financiële eindjes daar aan elkaar te knopen. Tegelijkertijd heeft deze vereniging ambitieuze plannen voor de nieuwbouw en exploitatie van een R.K. school voor Uitgebreid Lager Onderwijs, met een eigen zesklassige lagere school! Men ging er vanuit dat er maar heel weinig leerlingen van de *Aloysiusschool* gebruik zouden maken van de ulo. Die lagere school was ten slotte een echte volksschool en de kinderen van de be-

ter gesitueerde katholieken gingen voor hun onderwijs naar een particuliere school als de *Nieuwe Baarnse School* of later *Het Baarnsch Lyceum*. Voor pastoor Kok is dit zeer moeilijk te verkroppen en hij is het dan ook niet die in 1921 de *Sint Bonifacius-ulo* zal openen, maar zijn opvolger, pastoor J.G.Th. van Oppenraay

De bouw van de *Sint Bonifacius*school wordt op 8 februari 1921 opgedragen aan de firma J.B. Hof uit Meppel voor het bedrag van f 174.180 naar ontwerp van de architecten Rigter en Bronkhorst. Bij het graven voor de fundamenteën van de school worden de resten van een begraafplaats uit de middeleeuwen opgegraven. Een vondst die door 'meester' Pluim in zijn boek *Uit de geschiedenis van Baarn* is beschreven, maar waar twijfels zijn gerezen over de door hem getrokken conclusies. Op 1 september van hetzelfde jaar wordt de school door de pastoor geopend, het gebouw is nog niet

Het Bestuur der in aanbouw zijnde St. BONIFACIUSSCHOOL voor U.L.O.
aan de KERKSTRAAT bericht, dat de school geopend wordt op
1 SEPTEMBER a.s. het begin van het schooljaar

Aangifte van leerlingen

welke met 1 Januari 1921 den leeftijd van 5 jaar bereikt
hebben en nog niet zijn ingeschreven, kan alsnog ge-
schieden bij den Secretaris

Hoofd der School J. B. KOETER	Pastoor J. G. Th. VAN OPPENRAAY, Voorzitter Th. WALRAVEN, Secretaris.
----------------------------------	--

Uitnodiging tot aanmelding in de Baarnsche Courant d.d. 22-07-1922

geheel klaar maar, het schooljaar moest beginnen. De vier laagste klassen werden in de nieuwe school ondergebracht, terwijl de hoogste klassen tijdelijk onderkomen vonden in het pas aangekochte parochiehuis, het *Nicolaasgebouw* aan de Hoofdstraat (daar waar nu de bibliotheek en de Oudheidkamer zijn). Op 10 januari 1922 wordt het gebouw door de deken van Hilversum officieel ingewijd. Het is een prachtig gebouw met maar liefst 11 klaslokalen, een apart handenarbeidlokaal, een natuurkundelokaal en een eigen gymzaal. Alles elektrisch verlicht, centraal verwarmd en met stromend water.

De nieuwe school is verzezen aan de linkerkant van de *Aloysiuschool* op een terrein dat reeds in het bezit van de parochie was gekomen. Er is een strikte scheiding tussen de scholen: schutting er tussen, wel met een poortje erin maar dat gaat op slot! Dit geeft vreemde situaties: de school van meester Schouten krijgt de bijnaam 'klompenschool', vanwege het schoeisel van de leerlingen. Op de *Bonifaciuschool*, waar de heer Koëter schoolhoofd is, worden geen klompen gedragen maar schoenen. Ook wordt de meester daar met 'meneer' aangesproken. Beiden scholen gaan 's ochtends met hun leerlingen naar de schoolmis, maar daar zitten ze streng gescheiden. Het schooljaar op de *Aloysiuschool* begint op 1 april, dat van de *Bonifaciuschool* op 1 september! Leerlingen wiens ouders graag zien dat er een vervolgopleiding wordt gevolgd,

wisselen tijdens hun schooltijd van de ene school naar de andere, want de *Bonifaciuschool* sluit beter aan op de ulo. Op 31 december 1921 telt de nieuwe school 13 leerlingen voor het ulo en 93 leerlingen voor de lagere school. De *Aloysiuschool* had op 15 januari 1921 178 leerlingen, maar op 31 december 1921 waren dat er nog maar 131.

In een volgende nummer zal deel II van dit artikel verschijnen.

Fotoverantwoording

Alle afbeeldingen zijn afkomstig uit het jubileumboek *100 jaar Aloysiuschool*.

Bronnen

Jubileumboekcommissie (in het bijzonder de heer Ph. Schouten die al het historisch materiaal verzamelde en op schrift stelde) *100 jaar Aloysiuschool, De geschiedenis van een school 1895-1995* (1995)

Booy, F. en Brouwer, G.: *Duizend jaar Baarn* (2014)

Noten

- 1 Over het klooster aan de Kerkstraat hoopt schrijver dezes t.z.t. een artikel te kunnen schrijven.
- 2 Het Gemeentelijke Geneeskundig Schooltoezicht controleerde de toestand van de gebouwen en lokaliteiten, en de gezondheid van de leerlingen. Deze commissie bestaat o.a. uit alle schoolhoofden in Baarn, welke allen ook zitting hebben in de 'Commissie tot wering van Schoolverzuim'.
- 3 Wellicht zal het ontbreken van waterleiding in de school hiertoe hebben bijgedragen.

Baerne

BAARN OP DE WERELDZEEËN

Soms wordt mij de vraag gesteld waar ik als verhalenschrijver mijn inspiratie voor weer een nieuw verhaal opdoe. Het antwoord is even snel gegeven als de vraag gesteld: afhankelijk van hoe je in het 'Baarnse' leven staat, ligt de inspiratie om de hoek of op straat, wordt gewekt door een gebeurtenis uit het verleden, of, zoals in dit geval, door een tip van een 'collega' van de HKB.

door: Ed Vermeulen

Nieuwsfeitje uit 1922

Op 4 november 2013 stuurde Ton van den Oudenalder, maker van vele prachtige HKB-tentoonstellingen mij het volgende bericht: *Bijgaand een klein stukje tekst uit de Baarnsch Nieuwsblad van 5 mei 1922. Iets voor een verhaaltje?*

Het werd het startpunt voor een zoektocht in het (redelijk) nabije verleden. Of de aan de KNSM geschonken 'mooie foto's' gered zijn van de verkoop heb ik niet kunnen achterhalen, maar ik heb goede redenen om aan te nemen dat dit niet het geval is geweest. Blijft de vraag wat er op de foto's te zien was.

Het *Badhotel* misschien, paleis *Soestdijk*, villa *Peking*, of een andere fraaie Baarnse bezienswaardigheid?

Van stoomschip naar motorschip

Een schip met de naam Baarn van de *Amsterdamse rederij Koninklijke Nederlandsche Stoomboot Maatschappij N.V. (KNSM)* kende ik wel, maar dat er in 1922 al een *Baarn* over de wereldzeeën voer was mij onbekend. Gelukkig gaf het in 1956 uitgegeven herdenkingsboek *Gekroonde Koopvaart (Honderd jaar KNSM)* uitsluitel. Een korte speurtocht in het nautische verleden leerde mij dat er maar liefst vier (!) schepen met de naam Baarn zijn geweest:

Baarn I (stoomschip)

1920-1922 (5245 bruto register ton). Gebouwd in Hartlepool, in 1922 verkocht Naar Newcastle, herdoopt in *Cairnavon*, in 1925 onderweg van Leith naar Montreal gestrand en verloren gegaan.

Baarn II (stoomschip)

1927-1943 (5621 brt). Gebouwd door C. v.d. Giessen & Zn., Krimpen. Op 11 juli 1943 tijdens de invasie van Sicilië op de rede van

Avola door Duitse vliegtuigen gebombardeerd en geheel uitgebrand. Later door Britse oorlogsschepen tot zinken gebracht.

Baarn III (turbine­stoom­schip)

1945-1971 (7646 brt). Gebouwd als *Clark Victory* in Portland, Oregon USA. Later herdoopt in *Tropero*. In 1949 in dienst van de KNSM als *Baarn*. In 1966 verkocht naar Panama. Aansluitend in de vaart onder Griekse vlag als *Trade Banner*. In 1971 in Taiwan gesloopt.

Baarn IV (turbine­stoom­schip)

1972 - ? (9955 brt). Gebouwd als *Araluck*, herdoopt in *Appian*. In 1976 als *Baarn*. in dienst van de KNSM, later Nedlloyd tot 1986. Aansluitend diverse keren doorverkocht en herdoopt. Laatstelijk doorverkocht naar Oekraïne.

Begraven in Baarn

In hetzelfde boek *Gekroonde Koopvaart* bevindt zich een namenlijst van commissarissen en directeuren van de KNSM uit de periode 1856-1956. Raadpleging van groenegraf.nl maakte duidelijk dat in Baarn tenminste vijf topfunctionarissen van de KNSM hebben gewoond en op een van onze begraafplaatsen hun laatste rustplaats hebben gevonden. Hun namen zijn: C.W.J. Ramann, J.B.A. Jonckheer, P.E. Tegelberg, C.M. van Rijn en G.H. Crone.

Over elk van onze bovengenoemde plaatsgenoten valt uiteraard iets te vertellen. Ik beperk mij tot de heer Ramann, de enige van de vijf KNSM-bestuurders waarvan het graf zich op de Oude Algemene Begraafplaats aan de Berkenweg bevindt.

Christiaan Wilhelm Justus Ramann, geboren 6 februari 1831 in Mainstockheim am Main (Beieren), even oostelijk van Würzburg, groeide op in Harburg (een voorstad van Hamburg). Hij trouwde Marianne S. Stants. Na haar overlijden hertrouwde hij met Rebecca da Costa, dochter van de bekende Amsterdamse dichter Isaac da Costa. Naar verluidt woonde het echtpaar in de Eemstraat. De familie Da Costa onderhield goede contacten met Groen van Prinsterer, de grondlegger van de protestants christelijke politiek. Ramann was in Duitsland koffiehandelaar en had veel (zakelijke) contacten met collega's in Amsterdam. In 1854 richtte hij de *Harburger Stoomvaart Maatschappij* op. Vaargebied: Harburg – Amsterdam vice versa. In 1856 richtte hij samen met de heren C.A. von Hemert en M.H. Insinger de KNSM op. Gedrieën vormden zij in de beginjaren de directie van deze bekende, nu niet meer bestaande, Amsterdamse rederij. Het vaargebied van de KNSM in het begin van haar bestaan bestreek de Oostzee, Kopenhagen, Sint Petersburg, Duitse havens langs de Rijn en de Main en Franse havens in de Middellandse Zee. In 1875 was Ramann betrokken bij de oprichting van de *Stoomvaart Maatschappij Zeeland*. In Baarn onderhield hij goede contacten met prins Hendrik de Zeevaarder, die bij transacties vaak voor de financiële middelen zorgde. Ook had de familie Ramann veel belangstelling voor muziek en toneel en ondersteunde zij veel artistieke initiatieven. Ramann is overleden op 28 januari 1907.

NEVAS

Kort na de Tweede Wereldoorlog, op 23 november 1946, werd de *Vereniging tot Adoptie van Schepen* (NEVAS) opgericht. In de Raad van Bestuur namen klinkende namen zitting als W.H. de Monchy (directeur van de *Holland Amerika Lijn*) en lt.-admiraal b.d. C.E.L. Helfrich (tijdens de Tweede Wereldoorlog commandant Zeemacht in Nederlands-Indië, later bevelhebber der Zeestrijdkrachten). De vereniging stelde zich ten doel de band tussen wal (scholen en verenigingen) en schip, en met name de opvarenden, te onderhouden en te versterken.

Dat de toen varende *Baarn*, de derde uit het bovengenoemde lijstje een hechtere band met een school uit onze woonplaats zou krijgen lag voor de hand. Meteen na de indienststelling bij de

Nieuwe Baarnse School adopteerde s.s. „Baarn”

BAARN. — De leerlingen van de Nieuwe Baarnse school te Baarn hebben het s.s. „Baarn” van de Koninklijke Nederlandse Stoomvaart Maatschappij te Amsterdam geadopteerd. De gezagvoerder, kapitein C. Smit, had op de laatste reis allerlei artikelen uit de landen, die het schip aanded, meegebracht.

Deze artikelen zullen thans een plaatsje krijgen in het „scheepshoekje” van de school.

Om hun dank te betuigen en kennis te maken met hun „adoptant”, bezochten vandaag 50 leerlingen het s.s. „Baarn”. Kapitein Smit trad op als gastheer, er was koek en limonade en veel van het in- en uitwendige van het schip, dat 's morgens nog een geheim was, maakte 's middags deel uit van een levendige onderlinge discussie.

Vooraf het radarapparaat en de machinemaker waren objecten van interessante technische speurtochten.

7 SEPTEMBER 1950

Krantenbericht d.d. 7-09-1950 (coll. T. Kompier)

KNSM in 1949 werd het schip namelijk geadopteerd door de *Nieuw Baarnse School* (NBS) aan de Smutslaan. In september van hetzelfde jaar werd door een groep van 44 leerlingen en enkele onderwijzers een bezoek gebracht aan het schip dat na haar eerste reis lag afgemeerd in de haven van Amsterdam. Dit nieuws haalde zelfs de landelijke pers.

‘Onze’ *Baarn* was er een uit een serie van drie. Naast dit schip nam de KNSM in de jaren 1947 en 1949 ook de *Breda* en de *Bennekom* in dienst. Het waren zogenaamde Victory-schepen, een type vrachtschip dat in grote aantallen, ongeveer drieduizend, door Amerikaanse en Canadese scheepswerven werd gebouwd tijdens de Tweede Wereldoorlog. Navraag bij de historische verenigingen van Breda en Bennekom leerde mij dat in genoemde plaatsen deze schepen niet door scholen zijn geadopteerd.

Adoptie

De NBS heeft een aantal jaren met veel enthousiasme de adoptie verzorgd. Dat hield onder andere in dat er over en weer werd gecorrespondeerd. Een voorbeeld hiervan is de *Brief van de Atlantische Oceaan* die in 1949 werd geschreven door een doctor in de biologie, als passagier aan boord van het ss *Eemdijk* van de *Holland Amerika Lijn*. De brief begint als volgt:

Atlantische Oceaan 26 Mei 1949 36° NB. 50° WL.

Beste Jongens en Meisjes, men heeft me gevraagd, iets te schrijven over het leven

Bezoek aan tss Baarn, waarschijnlijk in 1954. Prachtige pose van de kapitein en zijn echtgenote. Herkenbare NBS'ers: onder de trap Hein Braat, op de achtergrond Boudewijn Klaverstijn (l) en Fred Wijsmuller (coll. F. Wijsmuller)

Bezoek NBS aan tss Baarn, september 1950. V.l.n.r.: x, Ietje van Nooten, Gerda Bierhaalder Valk, Tineke Schaars, Froukje Wiersma, Aad van Elk, Jan Wessels, onderwijzer H.A. Boesveld, x Katinka Schreij, Kees Groeneveld of Groenesteijn, x, Arie van Leeuwen, Joop Heij, Mary Esser (coll: T. Schaars)

op de Oceaan. Niet het leven van de zeelui bedoel ik, maar het leven van de dieren en planten, die we op de Atlantische Oceaan aantreffen.

De bemanning bracht van de reizen souvenirs mee die op school in het zogenaamde Scheepshoekje werden tentoongesteld. Ook de maatschappijvlag van de KNSM, de Kroonvaardersvlag, vond een plaatsje aan de wand in één van de lokalen van de school. Maar het onbetwiste hoogtepunt van de adoptie vormde natuurlijk het jaarlijkse bezoek dat een bepaalde schoolklas bracht aan het ss *Baarn*, wanneer dit schip in haar thuishaven Amsterdam lag afgemeerd. In het in 2008 door de NBS uitgegeven jubileumboekje bij het 100-jarig bestaan van de NBS staan een paar gezellige kiekjes van zo'n bezoek. Maar de mooiste foto bij dit artikel dank ik aan Tineke Schaars, gastvrouw bij de HKB. Zij vertelde mij deze foto in haar bezit te hebben. Ook een klasgenoot van Tineke, Gerda Bierhaalder Valk, had deze foto in haar jeugdalbum. Een gesprekje met

beide dames leverde ook bijna alle namen van hun overige klasgenoten op. Kort daarna sprak ik een oud-Baarnaar en zeeman (nu woonachtig in Soest) die mij vertelde ook met de NBS aan boord van de Baarn geweest te zijn. Zijn herinneringen werden kort en bondig samengevat in de zin: *Eigenlijk weet ik er niet veel meer van, ja wel dat we aan boord achter de meiden aanzaten. Duidelijke zeemanstaal!*

Met dank aan de dames G. Bierhaalder Valk en T. Schaars, en de heren M. Karsemeijer, T. Kompier (oud-KNSM), J.G. Nierop (Maritiem Trefpunt, Almere), T. van den Oudenalder, J. Piek (oud-onderwijzer NBS) en F. Wijsmuller.

Bronnen

- Knap, G.H.: *Gekroonde Koopvaart (Honderd jaar KNSM) (1956)*
- Nieuwe Baarnse School 1908-2008, 100 jaar NBS (2008)*
- Oosterwijk, B.: *Op één koers- Nedlloyd (1988)*
- Schol, A.: *KNSM (1998)*
- Groenegrav.nl

Het ss Baarn in 1920 (coll. Jan G. Nierop, Maritiem Trefpunt Almere)

NIUWE HISTORISCHE WANDELROUTES DOOR BAARN EN LAGE VUURSICHE

De HKB biedt wandelaars tien nieuwe wandelroutes aan variërend van 3,5 tot 26,8 km in en rond Baarn en Lage Vuursche. Zo kan iedereen kennismaken met karakteristieke en historisch waardevolle plekken in Baarn en omgeving. Elke route heeft een speciaal thema, zo is er een Serrerroute, een Koetshuizenroute en een Torentjesroute. De routes zijn gratis te downloaden vanaf de website historischekringbaerne.nl, compleet met kaart, routebeschrijving en toelichting.

De wandelingen zijn gemaakt door Douwe van der Meulen, die vanuit zijn onderwijsachtergrond graag jong en oud laat genieten van de historische omgeving. Via de wandelingen wordt de geschiedenis van Baarn concreter en aantrekkelijker, zowel voor de eigen inwoners als voor bezoekers, dat is het idee achter de wandelingen.

De kortste wandelroute is 3,5 km en voert langs de gemeentelijke monumenten in het dorpshart. Wie de rijksmonumenten van Baarn wil bekijken moet voor 9,2 km in de benen. Er is ook een Beeldenroute van ruim 5 km, die uiteraard start bij het *Drinkende paard* van Pieter d'Hont op de Brink.

Religie en literatuur

Wandelaars van de Religieuze route (ruim 9 kilometer) kunnen maar liefst 17 bestaande of voormalige kerkelijke gebouwen aanschouwen en eventueel de wandeling combineren met de huidige tentoonstelling *Baarn gelooft* in de Oudheidkamer.

Ook de Literaire route is ruim 9 km lang en brengt de wandelaar langs plaatsen waar o.a. Hella Haasse of Maarten Doorman woonden of waaraan zij betekenis gaven in hun boeken.

Langere wandelingen

Voor de echte liefhebbers zijn er de wandelingen van 15 km of meer. De Lage Vuursche-route vanaf het station Baarn naar Lage Vuursche met de bijzondere buitenplaatsen, maar ook met natuurmonumenten, zoals de grafheuvels.

De langste route wordt gevormd door de Canonroute, die 26,8 km telt, maar tot 16,4 km ingekort kan worden. De tocht is gebaseerd op het boek *Duizend jaar Baarn* en voert langs maar liefst 85 markante en historisch waardevolle plekken die het mooiste van Baarn en Lage Vuursche tonen.

COLOFON

Baerne is een kwartaaluitgave van de Historische Kring Baerne. Vormgeving en druk: Drukkerij BakkerBaarn. Opplage: 850 ex.

Redactie Baerne

Henriëtte Beuk
Martin Breij
Marjo Stam
E redactie@historischekringbaerne.nl

Postadres

Historische Kring Baerne
Postbus 326 - 3740 AH BAARN
T (035) 54 303 77
E info@historischekringbaerne.nl
I historischekringbaerne.nl

Bezoekadres

Oudheidkamer HKB
Hoofdstraat 1a - 3741 AC BAARN
Ingang via de bibliotheek, in het souterrain, door de jeugdbibliotheek. Er is een lift aanwezig.

Openingstijden

Wo. 14-16 u en za. 11-13 u.
Op afspraak andere bezoektijd mogelijk. Bel voor nadere informatie naar (035) 54 303 77 tijdens openingstijden of mail naar info@historischekringbaerne.nl.

Ereleden

Mw. J.M. v.d. Brink-van Wijkvliet
Mw. P.H. Kuijt-Smit

Contributie

Per jaar en per adres € 16.
NL18 INGB 0004.192.133 t.n.v. de Historische Kring Baerne te Baarn. Extra bijdrages zijn welkom.
U ontvangt het kwartaalblad *Baerne* en heeft gratis toegang tot onze lezingen.
De HKB is aangemerkt als culturele ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Giften aan een ANBI kunt u van de inkomsten- of vennootschapsbelasting aftrekken. Een erkende ANBI hoeft geen successie- of schenkingsrechten te betalen over legaten en schenkingen. Uw schenking komt dus volledig ten goede aan de HKB.

Verzendkosten Baerne

Buiten Baarn, binnen Nederland: € 8 per jaar. Gelieve contributie plus verzendkosten in één bedrag over te maken.

Verkoopadressen Baerne (in Baarn)

Los exemplaar € 3,50.
Oudheidkamer HKB,
Hoofdstraat 1a;
Boekhandel den Boer,
Laanstraat 69.

Ledenadministratie

Dhr. H.J. Kroon
T (035) 54 130 01
E ledenadministratie@historischekringbaerne.nl

Dagelijks bestuur

Dhr. A.F.N. Mascini
Voorzitter
T (035) 54 145 12

Dhr. J. Guis
Secretaris
T (035) 54 294 01

Dhr. Th. Koot
Penningmeester
T (035) 54 185 27

Algemene bestuursleden

Mw. E.M.M.A. Kuizinga-Claassens
Werkgroep Oudheidkamer
T (035) 54 203 72

Dhr. T.J. Hofstra
Werkgroep Oude Begraafplaats
T (035) 53 115 15

Dhr. J.W.A.A. van der Laan
Werkgroep Archeologie
T (035) 54 116 56

Mw. H.T.M. Beuk
Redactie *Baerne*
M 06 27 357 807

Mw. I.L. Pastoor
Werkgroep Communicatie
M 06 55 702 591

Mw. W. Hordijk-Valk
T (035) 54 114 22

Mw. Th. Kruidenier-Brands
T (035) 54 178 60

AGENDA

- 20-jun Kerkennacht, de OHK is 19:00-22:00 u geopend voor bezichtiging van de expositie *Baarn gelooft*, die nog tot medio augustus loopt.
- 29-aug Opening nieuw expositie, Oudheidkamer, aanvang 11:30 u
- 5-sep Cultureel Festival Baarn, de HKB heeft een stand in de Laanstraat.
- 12-sep Open Monumentendag met als thema 'Kunst en Ambacht'
- 19-sep Excursie naar Doorn, verzamelen 9:45 u op het Stationsplein (zie pag. 41)

Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

BOEKHANDEL DEN BOER

Laanstraat 67-69 - 3743 BC Baarn - Telefoon 035 - 542 68 51
www.denboer.nl

Gespecialiseerd
in literatuur,
kunst- en kinderboeken

**RUGCENTRUM
BAARN**
specialisten in beweging

**U bent van harte
welkom in onze
moderne praktijk,
met een vriendelijk
en professioneel
team.**

**U kunt bij ons altijd
terecht voor:**

- klachten in spieren en gewrichten
- revalidatie na operatie, ziekte of blessure
- knie- en heupklachten
- rugklachten
- ischias en kleine hernia's
- nek-, schouder- en armklachten
- hoofdpijn

- via ondermeer:
- chiropractie
- fysiotherapie
- manuele therapie
- cesar-mensendieck
- podotherapie
- sportmassage

tevens:

- pilates
- fysio-fitness

**Plataanlaan 5 3741 WE
www.rugcentrumbaarn.nl**

Baarn tel: 5411346

Dit lid van de Historische Kring Baerne is op deze manier uitgenodigd voor een persoonlijke rondleiding (op afspraak) bij Rugcentrum Baarn, inclusief koffie.